

การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดองในสังคม

Buddhist Communication for Reconciliation in Society

นิเทศ สนั่นนารี,
จรัส ลีภา และสาริกา ไสวงาม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ภัทรวดี ทองนีก
ผู้อำนวยการกองพัฒนาชุมชน เทศบาลนครเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเชิงพุทธ เพื่อสร้างความปรองดอง 2) ศึกษาสภาพปัญหาด้านการสื่อสารเพื่อสร้างความปรองดอง และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ 1) พระสงฆ์ จำนวน 8 รูป 2) นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน 3) พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 คน และ 4) ผู้นำชุมชนหรือประชาชนชาวบ้านจำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 32 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive Method)

ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง พบว่า เป็น การสื่อสารด้วยสติและปัญญา มีความรอบคอบในขณะที่ทำการสื่อสารโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ตนเองและผู้อื่นมีความสุข ยึดหลักกาลยาณมิตตธรรม หลักสัพปุริสธรรม เบญจศีลและเบญจ ธรรม หลักอริยสัจ หลักไตรลักษณ์ บนพื้นฐานของสัมมาทิฐิ คุณค่าแท้และประโยชน์ที่ แท้จริง ส่วนปัญหาการสื่อสารเกิดจากอคติ และขาดการพิจารณาด้วยเหตุผลก่อนเชื่อข้อมูล ข่าวสาร ควรยึดหลักหลักโยนิโสมนสิการ กาลามสูตร และปรโตโฆสะ การสื่อสารเพื่อสันติ

ตามหลักไตรสิกขา และตัวชี้วัดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง ประกอบด้วย สาราณียธรรม 6 สังคหวัตถุ 4 และ พรหมวิหาร 4

2) ศักยภาพปัญหาด้านการสื่อสารเพื่อสร้างความปรองดอง พบว่า มีอยู่ 8 ประเด็น คือ (1)ความต้องการมีอิทธิพลต่อกัน (2)การมีทางเลือกที่หลากหลาย (3)ความต้องการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ อารมณ์ และพฤติกรรมผู้อื่น (4) ขาดทักษะการสื่อสาร (5) ข้อมูลคลุมเครือขาดการกลั่นกรอง (6) เนื้อหาขาดความเป็นสากล (7) อคติ และ (8) สิ่งแวดล้อมเป็นอุปสรรค

3) รูปแบบและกระบวนการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง พบว่า มี 3 ประเด็น คือ (1) องค์ประกอบการสื่อสารเชิงพุทธ ได้แก่ การสื่อสารของพระพุทธรเจ้าตามระดับสติปัญญาของบุคคล การสื่อสารด้วยหลักกัลยาณมิตตธรรม สื่อสารความจริงและเว้นลักษณะมุสาวาท ผู้สื่อสารและผู้รับสารมีความเป็นบัณฑิต มีความประพฤติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม ยึดหลักโยนิโสมนสิการและปรโตโมสะ และ ยึดหลักกาลามสูตร (2) เป้าหมายการสื่อสารเชิงพุทธ ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธรเจ้า 3 ประการ และ เป้าหมายเพื่อการปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเหมาะสม ปฏิบัติไม่เป็นข้าศึก ปฏิบัติเอื้อประโยชน์ ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติด้วยตนเอง ปฏิบัติด้วยความเพียร เกิดความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ อนุเคราะห์โลก และ เพื่อความหลุดพ้น และ (3) กระบวนการสื่อสารเชิงพุทธตามแนวไตรสิกขา

คำสำคัญ : ความปรองดอง, การสื่อสาร, เชิงพุทธ

Abstract

The aims of this research were to 1) study the concepts and theories of Buddhist communication for Reconciliation 2) study the problems of communication for Reconciliation and 3) study the model and processes of Buddhist communication for Reconciliation. The present study was in line with that of the qualitative Method between documentary and indepth-interview method. The population and the targeted group of this research were purposively selected consisted of 8 Buddhist monks, 10 academics or professionals, 4 local administrative organization's officers and 10 community leaders or local scholars with the grand amount of 32. The research tool in this regard was that of in-depth interview form. The collected data were analyzed in favor of Descriptive Analysis in accordance with inductive method.

The Research findings were as followings :

1. the concepts and theories of Buddhist communication for Reconciliation, it was found that are communicated with consciousness and wisdom, being careful while communicating with the goal to keep oneself and others happy, the principle of good friends, virtues of a gentlemen, the Five Precepts and the five ennobling virtues, the Noble Truth, the Three Characteristics on the basis of the right view, true value and benefit. The problem of communication caused by bias , and lack of reasoning before believing information. It should be based on the principles of Yonisomanasikan, Kalamasutra and Paratokosa. Buddhist communication according to the Threefold Learning. The indicators of Buddhist communication for reconciliation consists of 6 states of conciliation, 4 principles of service, and the 4 sublime states of mind.

2. the problems of communication for Reconciliation, it was found that are 8 issues as follows (1) The need to influence each other (2) There

are many options (3) needs change others' beliefs, emotions and behaviors (4) lack of communication skills (5) ambiguous information (6) lack of universality (7) prejudice and (8) Environmental barrier.

3. the model and processes of Buddhist communication for Reconciliation, it was found that are four main points: (1) Buddhist communication elements, namely the communication of the Buddha according to the intellectual level of the person, communication with the principles good friends, communicating the truth and abstain from false speech, communicators and receivers are pandit ,having good conduct, following the virtues of gentlemen, adherence to the Yonisomanasikan, Paratokosa and kalamasutra. (2) The goal of Buddhist communication consists of three aspects of the Buddha's teachings and the goal of the proper practice not contrary to goodness, being benefit, correct practice, self-healing Practice with perseverance and happiness to angels and humans, aiding the world and enlightenment. (3) The process of Buddhist communication in a threefold way.

Keywords : Reconciliation, Communication, Buddhist

บทนำ

การสื่อสารหรือการติดต่อตรงกับภาษาอังกฤษว่า Communication มาจากภาษาละตินว่า Communis ซึ่งแปลว่า ร่วม หรือขยายความเป็น Communicar หมายถึง การสร้างความร่วมมือกันหรือความคล้ายคลึงกัน (Commonness Making) ตามรากศัพท์ การสื่อสารจึงมีความหมายว่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างความร่วมมือกัน เป็นความพยายามที่มนุษย์ต้องการจะแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือแนวความคิดระหว่างกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การสื่อสารก็คือ การที่มนุษย์พยายามที่จะแลกเปลี่ยน (Share) ข้อมูลข่าวสาร (Information) ความคิด (Idea) และทัศนคติ (Attitude) ซึ่งกันและกัน (Wilbur Schramm, 1975) การสื่อสารข้อมูลของมนุษย์ในปัจจุบันประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร ข้อมูล และผู้รับสารสื่อสารด้วย วาจา หนังสือ หรือเอกสาร หรือแม้กระทั่งการใช้สื่อที่ไฮเทคล้ำสมัยดังที่คนรุ่นยุคไซเบอร์ใช้กันทั่วไปในปัจจุบัน ล้วนมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้รับสารได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และทันเวลา ด้วยความที่สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น ผู้คนมีการใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ มีการแข่งขันที่ต้องการเอาชนะกันภายในเสี้ยววินาทีด้วยข้อมูลที่เหนือกว่าคู่แข่งอย่างรวดเร็วภายในเวลาต่างกันไม่กี่วินาที การสื่อสารข้อมูลด้วยรูปแบบเก่าๆ อาจไม่สามารถรองรับความต้องการการสื่อสารข้อมูลของมนุษย์ได้อย่างทันที่และต้องมีการปรับตัวตามเทคโนโลยีตลอดเวลา นอกจากนี้รูปแบบการนำเสนอข่าวสารได้มีการขยายตัวของผู้ผลิต ผู้ส่ง และผู้เสพสารในวงกว้างไม่มีขอบเขตจำกัดพร้อมๆ กับการเติบโตของสังคมโลกออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นหนึ่งในทางเลือกของการสื่อสารข้อมูลในรูปแบบที่มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง มีรูปแบบการสื่อสารข้อมูลที่หลากหลาย เหมาะสำหรับผู้คนในโลกปัจจุบัน และโลกอนาคต (วุฒิสภา, 2550)

เมื่อมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องมีการสื่อสารข้อมูลถึงกันและกัน ในสมัยโบราณมนุษย์สื่อสารข้อมูลด้วยวิธีการที่ไม่ซับซ้อนนัก เช่น การสื่อสารทางวาจา การใช้สัตว์เป็นพาหนะในการส่งสาร เช่น ม้าเร็วและนกพิราบสื่อสาร หรือการส่งจดหมาย ต่อมาเมื่อมีการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องคลื่นเกิดขึ้นโลกก็ได้มีการปรับเปลี่ยนการสื่อสารข้อมูลเป็น โทรเลข โทรศัพท์ วิทยุ และเมื่อเข้าสู่ยุคการเชื่อมโลกด้วยเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเข้ามาเกี่ยวข้อง การสื่อสารข้อมูลของมนุษย์มีการปรับเปลี่ยนอย่างยิ่งใหญ่และส่งผลกระทบต่อรับรู้และการสื่อสารของมนุษยชาติ สื่อได้ปรับเปลี่ยนเป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น เช่น บริการ IRC (Internet Relay Chat) โปรแกรมพูดคุย (Chat

programs) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic mail หรือ e-mail) และเว็บบอร์ด (Web board) ปัจจุบันมนุษย์มีการสื่อสารข้อมูลในชีวิตประจำวันถึงกันและกันด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อกลางเชื่อมโลกของแต่ละคนเข้าหากันและแทรกไปในกิจวัตรประจำวันทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว งาน สังคม (วุฒิสภา, 2550) การสื่อสารระหว่างบุคคล ทรรศนะที่มีอยู่อย่างจำกัด กระบวนการทำงานและบุคลิกที่แตกต่าง เป็นสาเหตุก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในระดับมาก (ธีรวัฒน์ ปถมพานิชย์, 2555) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการประสานงานภายในองค์กร (นายศุภกร อิมวัฒน์กุล, 2553) ในขณะที่สังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับวิกฤติการณ์ของความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงในมิติต่างๆ ดังเช่นที่ปรากฏตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และจากการศึกษาวิเคราะห์จะพบว่ามีความแปรปรวนสำคัญหลายประการที่นำไปสู่การแสดงออกในลักษณะดังกล่าว เช่น การแย่งชิงผลประโยชน์ และความต้องการการนำเสนอ และเข้าใจข้อมูลคนละชุด ความสัมพันธ์ที่แปลกแยกระหว่างคนสองกลุ่ม หรือมากกว่า และความเห็นต่างกันอย่างสุดขั้วเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมความรุนแรงทางการเมืองระหว่างปี 2549 ถึง 2553 นั้นความรุนแรงในช่วงดังกล่าวนำไปสู่ความสูญเสียทางวัตถุ อาคารสถานที่ต่างๆอีกหลายแห่ง สังคมไทยในช่วงที่ผ่านมาเป็นยุคแห่งความหวาดกลัวและหวาดระแวงที่ประชาชนไม่สามารถพูดคุยเรื่องความคิดเห็นทางการเมืองเป็นการทั่วไป แม้กระทั่งการพูดคุยกับญาติหรือเพื่อนสนิท ในหลายชุมชนมีกลุ่มคนที่มีความคิดแตกต่างทางการเมืองกันอย่างชัดเจน เกิดการบ่มเพาะความเกลียดชังกัน สาเหตุสำคัญของความขัดแย้งในองค์กรไม่ได้มาจากรื่องของการสื่อสารเพียงอย่างเดียว ดังนั้น ถ้าคิดว่าจะแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งในองค์กรด้วยการสื่อสารให้มากขึ้น กว้างขึ้น อาจจะไม่ใช่ทางแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งที่ถูกต้องในหลายองค์กรที่ขอบเอ้าท์ที่มีความขัดแย้งกันมานั่งคุยกัน จะพบว่า เป็นการแก้ไขปัญหาคือได้ชั่วคราวเท่านั้นเอง โดยเฉพาะจะไม่ได้แก้ปัญหาคือที่รากของมัน แลผมเชื่อว่าในปัจจุบันบางองค์กรเข้าสู่ขั้นที่มีการสื่อสารกันมากเกินไปแล้ว เรียกว่า Over-communicate ผลวิจัยหลายฉบับที่เขาระบุเลยว่า การสื่อสารในองค์กรถ้าจะให้ดีนั้นต้องมีระดับที่เหมาะสม (Optimal Level) นั่นคือมากเกินไปไม่ดี และน้อยเกินไปก็ไม่ดี และที่สำคัญผู้บริหารจะต้องอย่าคิดว่าการสื่อสารจะเป็นยาสารพัดโรคที่แก้ปัญหาคือความขัดแย้งภายในองค์กรได้ทุกอย่าง ตามหลักการสื่อสารตามแนวพุทธศาสนา จากปัญญาตรัสรู้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดขึ้นในโลกมากกว่า 2500 ปี เหตุที่พระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวนานเช่นนี้ เพราะมีปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเผย

แผ่พระพุทธศาสนา ก็คือ การสื่อสาร โดยยึดถือพุทธโอวาทของพระพุทธองค์ที่ว่า “จรถ ภิกษุ เว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัม...” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย, 4/32/27) “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย...” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย, 4/32/40) พุทธโอวาทนี้ถือเป็นกุญแจเปิดประตูสู่การเดินทางเพื่อการสื่อสารเผยแผ่พระพุทธธรรมของพุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ได้ช่วยกันทำหน้าที่ในการเผยแผ่และสืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เผยแผ่ขยายไปทั่วทุกทิศ สำหรับการสื่อสารตามแนวแห่งพุทธนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนหลักการสื่อสาร ตามรูปแบบของพระพุทธศาสนา ในหลายประการ ได้แก่ การสื่อสารที่ดีและไม่ดี ทรงสอนเรื่องการพูดไว้ในหลักสัมมาวาจาหรือ วาจาชอบหรือเจรจาชอบ (Right Speech) ซึ่งเป็นศีลธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป ซึ่งให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) ละมุสาวาท เว้นการพูดเท็จ ให้พูดสัจจวาจา พูดคำจริง 2) ละปิสุมวาจา เว้นการพูดส่อเสียด ให้พูดสมัคสมานสามัคคี กรณีวาจา พูดคำสมานสามัคคี 3) ละมุรสุวาจา เว้นการพูดคำหยาบ ให้พูดสัณหาวาจา พูดคำอ่อนหวาน สุภาพ และ 4) ละสัมผัปปลาปะ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ ให้พูดอัตถสัณหิตาวาจา พูดคำมีประโยชน์ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 21/82/127,)

นอกจากนี้ ทรงสอนหลักการพูดที่ดีด้วยการเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม เมื่อมีการสนทนากันด้วยการพูดในเรื่องที่ควรพูด ที่ควรสนทนา เป็นคำพูดที่จริงเชื่อถือได้ ประสานสามัคคีของคนทั่วไปคือไม่ฟังจากข้างนี้แล้ว ไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังจากข้างโน้นแล้ว ไม่ไปบอกข้างนี้เพื่อทำลายคนหมู่นี้ เป็นผู้สมานคนที่แตกแยกกันหรือส่งเสริมยินดีในความสามัคคีเป็นที่ตั้ง ดังพุทธวจนะที่ปรากฏในถาววัตถุ 10 ประการ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย, 24/69/152, ขุมหา. (ไทย) 29/169/570-571, 29/85/257-258) คือ 1) อับปัจฉกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย 2) สันตฎฐิกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสันโดษ ยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้ 3) ปวีเวกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสงัดกายใจ สงัดกิเลส 4) อสังสัคคถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ระคนด้วยคนชั่ว ความชั่วใจชั่ว 5) วิริยารัมภกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้มุ่งมั่นทำความเพียร 6) สีลกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล 7) สมาริกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำจิตมั่น มีจิตใจสงบ 8) ปัญญาถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา 9) วิมุตติกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้พ้นจากกิเลสและความทุกข์ และ

10) วิมุติญาณทัสสนากถา ถ้อยคำที่ชักนำให้สนใจและเข้าใจเรื่องความรู้ ความเห็นในภาวะที่หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ ดังนั้นการสื่อสารที่ดีบุคคลไม่ควรสื่อสารหรือพูดด้วยคำเท็จทำให้คนอื่นเสียหายไม่พูดส่อเสียดให้คนอื่นเข้าใจผิดทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่พูดคำหยาบให้เกิดความเสียหายกับผู้อื่น และไม่พูดเพื่อจ้องร้ายสารประโยชน์ การสื่อสารด้วยสัมมาวาจา ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจกัน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการสื่อสารและเป็นเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพของความสำเร็จในการสื่อสาร (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2518)

ในระบบการสื่อสารภายใต้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยได้รับอิทธิพลสำคัญจากการเปลี่ยนแปลงตามความสามารถในการพัฒนาของมนุษย์ โดยข้อมูลข่าวสารเป็นผลมาจากกระบวนการสื่อสารทางสังคมที่เป็นเนื้อหาสาระหรือบริบทที่สำคัญยิ่งในการกำหนดและเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของประชาชน ทั้งนี้เพราะการสื่อสารสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคล ตลอดจนอาจทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและแบบแผนแห่งความเป็นอยู่ในสังคม การสื่อสารทำให้ประชาชนได้รับรู้และเป็นปัจจัยที่สำคัญจำเป็นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (กระมล ทองธรรมชาติ, 2540) ท่ามกลางกระแสการปฏิรูปประเทศ ที่เข้ามาอยู่ในกระบวนการความคิดของคนไทยแล้วการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็เป็นอีกกระแสหนึ่งที่อยู่ในความสนใจไม่ยิ่งหย่อนกัน แต่การที่จะปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ ให้บรรลุตามความคาดหวังของสังคมไทยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างบรรยากาศแห่งความมีไมตรี เอื้ออาทร และพูดคุยกันของชนในชาติฉันทัพันธ์ที่ก่อให้เกิดขึ้นได้เสียก่อน นั่นคือการเริ่มต้นใหม่ของกระบวนการสร้างความปรองดอง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “ปรองดอง” หมายถึง ออมชอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ย ตกลงกันด้วยไมตรีจิต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556). ในการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นภายในสังคมไทย จำเป็นต้องอาศัยทั้งเวลาและการดำเนินการที่มีหลักการ แบบแผนกระบวนการ และกลไกในการขับเคลื่อน ที่จะช่วยให้เกิดการมองอย่างแยกแยะ การทำความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา การแสวงหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งการป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งขยายตัวและ เกิดขึ้นซ้ำด้วยมาตรการทางกฎหมายและนโยบายสาธารณะ ทั้งนี้ ยังต้องอาศัยการสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างความปรองดอง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากการปฏิรูปปรับเปลี่ยนในเชิงกรอบคิดและเชิงโครงสร้างที่มี เป้าหมายเพื่อให้เกิดสมดุลในมิติของการเมือง เศรษฐกิจและสังคม สร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศที่ตั้งอยู่บนฐานของความมั่นคงของมนุษย์และหลักของนิติรัฐ นิติธรรม ส่งเสริมคุณค่าของ

สังคมพหุวัฒนธรรม ที่คนในสังคมเคารพและอยู่ร่วมกันได้ แม้มีความคิดเห็นและการให้คุณค่าในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม และ สัมพันธ์กันเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกันได้ มีสำนึกรับผิดชอบผลจากการกระทำของตน ไม่กดขี่เอารัดเอาเปรียบ และตระหนักถึงคุณค่าศักดิ์ศรีของผู้อื่น รวมทั้งเป็นสังคมที่มีวุฒิภาวะ และทักษะในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทได้ด้วยสันติวิธี

ดังนั้น การสื่อสารเชิงพุทธถือจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้กับสังคมในการสร้างความปรองดองต้องใช้แนวทางที่หลากหลายทั้ง ด้านจิตใจ กฎหมาย สังคม วัฒนธรรม และการเมืองในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดองในสังคมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง
- 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านการสื่อสารเพื่อสร้างความปรองดอง
- 3) เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ จำนวน 8 รูป 2) นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน 3) พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 คน และ 4) ผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 32 รูป/คน ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการแปรความ การตีความ และนำเสนอข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง

ในด้านแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) ความหมายของการสื่อสารเชิงพุทธ หมายถึง การสื่อสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและของแต่ละบุคคล ความเชื่อมั่นในกฎของการกระทำ ซึ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัยในการสื่อสารกับตนเอง และการสื่อสารกับบุคคลอื่น การเพียรพยายามสื่อสารไปในทางที่ดี เพียรระวังที่จะไม่สื่อสารไปในทางที่ไม่ดี เป็นการสื่อสารด้วยสติและปัญญา มีความรอบคอบในขณะที่ทำการสื่อสารโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ตนเองและผู้อื่นมีความสุข ทำให้ชีวิตตนเองและผู้อื่นดีขึ้นทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

2) บุคลิกของผู้สื่อสารและรับสาร การแสดงออกที่ดีของผู้สื่อสารและผู้รับสาร ต้องยึดหลักความมีกัลยาณมิตรธรรม ความสัมพันธ์ต่อกันให้เป็นไปตามหลักสัพบุริสธรรม ทำให้มีความน่าเชื่อถือและศรัทธา เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรม นอกจากจะมีความรู้ในหลักพระพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งแล้ว ก็ต้องติดตามเหตุการณ์ข่าวสารและความเปลี่ยนแปลงของโลกให้เป็นผู้ที่มีความทันสมัยและทันเหตุการณ์เสมอ เพื่อให้ทั้งผู้สื่อสารและผู้รับสารมีประสบการณ์และความรู้ที่สมดุลระหว่างกัน ในขณะที่ผู้สื่อสารต้องมีความสามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังให้คล้อยตามและน้อมนำแนวปฏิบัติที่ดีไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ตนเองและสังคม

3) เนื้อหาการสื่อสาร เนื้อหาการสื่อสารเชิงพุทธต้องสอดคล้องกับหลักอริยสงฆ์ กล่าวคือเป็นเนื้อหาที่แสดงความเป็นสังฆธรรมของชีวิตที่เป็นไปตามหลักไตรลักษณ์คืออนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา และตามกฎแห่งกรรมที่เน้นผลของการกระทำที่เกิดจากเตนာของผู้กระทำ เนื้อหาการสื่อสารอันเนื่องมาจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงสรุปได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ประเภทที่เป็นสังฆธรรม และ 2) ประเภทที่เป็นระบบจริยธรรม โดยประเภทที่เป็นสังฆธรรมคือ ส่วนที่ว่าด้วยธรรมชาติบริสุทธิ์ เป็นคำสอนที่อธิบายกฎเกณฑ์เกี่ยวกับธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายว่าเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และเสื่อมสลายไปอย่างไร ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับความดี ความชั่ว ส่วนประเภทที่เป็นระบบจริยธรรมนั้น ได้แก่ส่วนที่ว่าด้วยหลักปฏิบัติซึ่งมี 2 ประเภท ได้แก่ หลักปฏิบัติสำหรับอยู่ร่วมกันในสังคม และหลักปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากพันธนาการหรือกองทุกข์ทั้งปวงเป็นไปบนพื้นฐานของสัมมาทิฐิ

4) วิธีการสื่อสารตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้สอนเรื่องการสื่อสารในหลักสัมมาวาจาหรือเจรจาชอบในหลักเบญจศีลข้อที่ 4 ว่าเป็นการสื่อสารหรือถ่ายทอดความจริง ความรู้ ความดี และความงามอย่างมีเป้าหมายและผ่านกระบวนการที่เหมาะสมเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม โดยมีสาระแห่งความสัตย์

ชื่อตรง มีวัฒนธรรมและจารีตอันดีงาม ไม่สร้างความร้าวฉานและแตกแยกในหมู่คณะ อีกทั้งไม่เป็นเรื่องที่เราใส่สาระขาดประโยชน์ทำให้เสียเวลาในการบริโภคข้อมูลที่ขาดคุณค่าอันดีงามไม่มีประโยชน์

5) ผลของการสื่อสาร องค์ประกอบในการสื่อสารเชิงพุทธไม่ว่าจะเป็นผู้สื่อสาร ผู้รับสาร สื่อหรือข้อมูล วิธีการสื่อสาร ต้องมีเป้าหมายที่ผลลัพธ์สุดท้ายคือทำให้ผู้รับข้อมูลข่าวสารเกิดความเข้าใจเรื่องคุณค่าแท้และประโยชน์ที่แท้จริง มีศรัทธาและความตระหนักและน้อมนำไปสู่ความประพฤติที่ดีงาม ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเหมาะสม ปฏิบัติไม่เป็นข้าศึก ปฏิบัติเอื้อประโยชน์ ปฏิบัติธรรมถูกต้องตามหลักธรรมด้วยตนเอง มีชีวิตที่ดีงามและสามารถเข้าถึงความหลุดพ้นได้ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่คนเป็นจำนวนมาก เป็นการอนุเคราะห์โลก เป็นประโยชน์ และความสุขแก่เวทดาและมนุษย์ทั้งหลาย

6) ปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสาร คือ ขาดความสามารถในการใช้เทคนิคและสื่อเพื่อการโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารเกิดความคล้อยตาม ในบางกรณีผู้สื่อสารและผู้รับสารก็มีความคิดต่อกันอาจเป็นเพราะความลำเอียงเพราะความรักหรือเพราะความเกลียด ความบาดหมางต่อกัน ในด้านเนื้อหาข้อมูลคลุมเครือไม่ชัดเจนยากแก่การเข้าใจ ขาดการกำหนดประเด็นที่ชัดเจนในการนำเสนอ มีคำพูดที่เคลือบแฝงด้วยถ้อยคำที่กำกวม การใช้ภาษาทำทางและสัญลักษณ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพเพราะถึงแม้ว่าสัญลักษณ์หลายอย่างเป็นเรื่องสากลที่มีคนเข้าใจกันอย่างกว้างขวาง แต่ความสามารถเข้าใจในเรื่องนั้นๆอาจเป็นความเข้าใจของคนบางกลุ่มเท่านั้น

7) หลักการเลือกเชื่อถือข้อมูลข่าวสารเชิงพุทธ ผู้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆควรใช้พิจารณาณก่อนเชื่อและนำไปปฏิบัติโดยยึดหลักความเป็นมีเหตุผลและความถูกต้อง ต้องไม่เชื่ออย่างขาดเหตุผล ความเชื่อต้องประกอบด้วยเหตุและผล ไม่ตื่นข่าว มีเหตุผลในการเชื่อ ข้อมูลต่าง ๆ ใช้หลักโยนิโสมนสิการและหลักเหตุผลในตามหลักกาลามสูตร การเชื่อข่าวสารใดๆชาวพุทธต้องมีวิจาร์ณญาณ รับข่าวแล้วต้องมีสติ รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ ต้องมีความฉลาด พิจารณาให้เห็นผลประโยชน์สุขและความถูกต้องที่เกิดกับผู้ฟัง

8) การสื่อสารเพื่อสันติและความปรองดอง การสื่อสารที่ดีต้องเป็นไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองและไม่กระทบต่อเป้าหมายของผู้อื่น อีกทั้งเป็นการสื่อสารที่เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวมได้ ผู้สื่อสารและผู้รับสารจึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมสำหรับการสื่อสารเชิงพุทธไปใช้ในถ่ายทอดแก่ผู้อื่นเพื่อนำสู่การประพฤติปฏิบัติที่ดีงามทั้งกาย วาจา

ใจ ตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา รูปแบบการสื่อสารเชิงพุทธจึงต้องเป็นไปตามแนวทางของการประพฤติปฏิบัติที่ดีในระดับของ ศีล สมาธิ และปัญญา

9) แนวคิดเรื่องความปรองดอง สภาวะของความปรองดองมีลักษณะการไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาต่างๆโดยไม่เผชิญหน้ากัน คลีคลายปัญหาและแสวงหาทางออกร่วมกันอย่างสันติ สภาพความเป็นอยู่ในสังคมมีเสถียรภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีความเสี่ยงในชีวิตและทรัพย์สิน ได้รับความคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประเทศและโลกมีสันติภาพ ปราศจากสงครามและความรุนแรง หยุดยั้งวงจรความรุนแรง ลดความขัดแย้งและความหวาดกลัวที่รุนแรง มีสันติธรรม ดำเนินชีวิตและปฏิบัติหน้าที่ด้วยกันอย่างสันติปราศจากความขัดแย้ง มีความทรงจำที่ดีร่วมกันทั้งในระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ และระดับโลก

10) ตัวชี้วัดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง สิ่งที่วัดความสำเร็จหรือผลลัพธ์ของการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อความปรองดอง คือ สาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย 1) เมตตากายกรรม ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา 2) เมตตาวจีกรรม เจรจากกันด้วยความเมตตา 3) เมตตามโนกรรม การสื่อสารที่เกิดจากการมีความคิดปรารถนาดีต่อกัน 4) สาธารณโภคี การแบ่งปันประโยชน์แก่สาธารณชน 5) สีลสามัญญตา ประพฤติสุจริตต่อกัน และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีความเสมอภาคทางความคิด ความเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน การให้ การเสียสละ 2) การสื่อสารคำสัตย์ด้วยความจริงใจ 3) อตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น และ 4) สมานัตตตา เป็นคนดีสม่ำเสมอไมโลเล พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 1) เมตตา สื่อสารด้วยความปรารถนาดีต่อกัน 2) กรุณา การสื่อสารเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ปัญหาแก่เพื่อนมนุษย์ 3) มุทิตา การสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธ์และสร้างกัลยาณมิตร

สภาพปัญหาด้านการสื่อสารเพื่อสร้างความปรองดอง

1) ความต้องการมีอิทธิพลต่อกัน เป็นพฤติกรรมการใช้อำนาจในด้านไม่เป็นการของผู้มีอิทธิพล การชักจูงโน้มน้าวให้ผู้อื่นทำตามโดยใช้อำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจทางการเมือง และอำนาจในระบบราชการ การใช้อำนาจที่ไม่เป็นทางการดังกล่าวมักถูกมองว่าเป็นอุปสรรคและบ่อนทำลายระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากอำนาจทางการเมืองที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้มีอิทธิพลไม่ได้ดำเนินการตามเจตนารมณ์และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น สื่อสารมวลชนที่มีพลังอำนาจมากในการแพร่กระจาย

ชาวสารวาทกรรม ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ ที่เป็นกลไกสำคัญทั้งในการต่อต้านและสนับสนุนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สื่อจึงมีอำนาจเหนือการกำหนดความฝันและค่านิยมของผู้คนในสังคม ทั้งยังกลายเป็นศูนย์กลางในการผลิตแบบวัฒนธรรมที่เป็นที่ยอมรับจนกลายเป็นพฤติกรรม เช่น วัฒนธรรมบริโภคนิยม วัฒนธรรมแห่งความรุนแรง

2) การมีทางเลือกที่หลากหลาย การรับข้อมูลข่าวสารจากหลากหลายช่องทาง ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางความคิดและกระบวนทัศน์ของผู้คนในสังคม ส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุของความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ความเชื่อ ศาสนา เชื้อชาติ ภาษา เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวผลักดันให้ผู้คนในสังคมเกิดความขัดแย้ง และความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวโน้มที่สังคมไทยจะเพิ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเริ่มระดับตั้งแต่ความขัดแย้งภายในตนเอง ปังเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงความขัดแย้งรุนแรงระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิด ภาวะความตึงเครียด ขาดสันติสุขทั้งในชีวิตและสังคม

3) ความต้องการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ อารมณ์ และพฤติกรรมผู้อื่น เกิดจากความต้องการที่จะแสดงอุดมการณ์ของตนเองและความเป็นผู้นำ ความน่าเชื่อถือ และความเข้าใจ การสร้างการยอมรับ ด้วยบุคลิกลักษณะ ความสามารถ วิธีการในการพูดและประวัติส่วนตัว โอกาสในการเข้าถึงสื่อมวลชน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้รับการยอมรับซึ่งฐานมวลชน และสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มของตัวเอง การแบ่งขั้วแยกข้างกันอย่างเห็นได้ชัด จนทำให้ความรุนแรงได้ขยายตัวไปถึงระดับครอบครัว นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่แตกร้างจนนำมาซึ่งการสูญเสียอย่างประมาณค่ามิได้ และเกิดสภาพสังคมแห่งความหวาดระแวง ตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง คือ ความขัดแย้งทางด้านข้อมูลหมายรวมถึงการบกพร่องในวิธีการสื่อสารระหว่างกันนั่นเอง

4) ขาดทักษะการสื่อสาร การขาดความสามารถในการสื่อสารเพื่อการดำเนินชีวิตและการทำงานย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งนี้อาจเกิดจากการใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล การใช้ภาษาผิดระดับ ใช้คำที่ไม่เหมาะสมแก่ความรู้สึก การใช้ภาษาไม่ชัดเจน ขาดในด้านภาครัฐนั้น ปัญหาอาจเกิดขึ้นเนื่องจากขาดการสื่อสารและทำความเข้าใจให้ประชาชนยอมรับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐต้องดำเนินการ ข้อมูลไม่ครบถ้วน ขาดทักษะด้านการรับฟังปัญหาประชาชน ขาดความสามารถในการสื่อความหมาย ไม่มีความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธา และความน่าเชื่อถือ

และไว้วางใจ ส่งผลให้ขาดความเคารพและนับถือ ในด้านเนื้อหาสาระขาดความชัดเจนในเรื่องที่สื่อสาร และการไตร่ตรองข้อมูลก่อนสื่อสารออกไป กระบวนการสื่อสารขาดหลักไตรสิกขา คือ ศील สมาธิ และปัญญา ขาดความเป็นผู้นำ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความสับสนในขั้นตอนและข้อมูล ไม่เข้าใจปัญหาที่แท้จริง การสื่อสารออกไปอาจกระทบและสร้างปัญหาที่สังคม การขาดทักษะการสื่อสารมักก่อให้เกิดความไม่ระมัดระวังส่งให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน เกิดความรู้ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจากความจริง ทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจ และมีความคิดที่แตกต่างทำให้เกิดความขัดแย้งจนแบ่งกันเป็นฝักฝ่าย มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางลบเสมอ

5) ข้อมูลคลุมเครือขาดการกลั่นกรอง ด้วยความต้องการแข่งขันกันในด้านเวลา ทำให้ผู้ส่งสารและรับสื่อไม่ได้อ่านหรือวิเคราะห์เนื้อหาและวิธีการก่อนสื่อสารออกไป วิธีการและเนื้อหาดังกล่าวอาจเป็นอันตรายต่อผู้อื่นหากเขานำไปปฏิบัติ หลายครั้งเรื่องที่เผยแพร่ก็เป็นเรื่องที่มีบางคนสร้างขึ้นมาจาก แล้วส่งต่อกัน จึงอาจเป็นเพียงแค่ความเห็นส่วนบุคคลขาดการไตร่ตรองและใช้วิจารณญาณ นอกจากนี้ การขาดข้อมูลข่าวสารที่ไม่ได้มาจากการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาจะส่งผลให้การสื่อสารด้วยเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมกับเพศวัย ฐานะ วุฒิภาวะ ระดับสติปัญญา อายุ จารีประเพณี และสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดการยึดติดและส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกันที่สุดในที่สุด เพราะในบางครั้ง บุคคลมักมักสร้างมายาภาพให้แก่ตนเองเกิดจากมโนภาพและจินตนาการ จากนั้นร้อยเรียงเรื่องราวแพร่กระจายให้ความเสียหายเกิดขึ้น แทนที่จะพากันสงบนิ่งและกลั่นกรองข้อมูล พร้อมทั้งแสวงหาทางออกในเชิงสันติวิธี กลับไปหลงเชื่อและคล้อยตามแหล่งข่าวจนทำให้เกิดความร้าวฉานระหว่างตนเองกับบุคคลอื่นบานปลายสู่ความขัดแย้งในสังคมเป็นวงกว้างจนยากแก่การควบคุม

6) เนื้อหาขาดความเป็นสากล ปัญหาของสภาวะต่างภาษาขาดความสามารถในการทำความเข้าใจข้ามภาษาที่มักพบนั้นจะมีมากเท่าใดก็ขึ้นอยู่กับการมีสากลลักษณะและเอกลักษณ์มากหรือน้อยเท่านั้น และสิ่งที่เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการเข้าใจข้ามภาษาก็คือการปราศจากความรู้ในเรื่องบริบททางวัฒนธรรม ขาดสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม นอกจากนี้ยังขาดการช่วยกันพัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและกระบวนการแสวงหาความรู้โดยการใชรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้

7) อคติ บางครั้งเราจะรู้สึกที่เราไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้เพราะไม่สามารถแยกแยะเรื่องส่วนตัวออกจากเรื่องงาน อาจส่งผลเสียต่อการทำงานได้ เมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบส่งผลต่อการมีอคติบางอย่างต่อเพื่อนร่วมงาน ไม่เปิดใจยอมรับและพูดความจริง ไม่อยากพูด ไม่อยากสื่อสาร ไม่ต้องการพบเจอ ไม่อยากร่วมทำงานด้วย แม้กระทั่งในเวลางานก็ตาม เมื่อเพื่อนร่วมงานทำงานผิดพลาด มักจะถูกตำหนิอย่างรุนแรง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดกันที่สุดในที่สุด ในทางตรงกันข้ามบุคคลกลับด่วนเชื่อหรือไม่เชื่อ ให้ความร่วมมือหรือไม่ให้ความร่วมมือเพียงเพราะว่าข้อมูลนั้นหรือแนวทางนั้น ๆ สอดคล้องหรือขัดแย้งกับทัศนคติของตนเอง ทำให้ขาดความจริงใจและมีอคติต่อกัน ขาดความเป็นกัลยาณมิตร การมีทิฐิ มีความเห็นแตกต่างกันไป มีตรรกะเป็นของตนเอง จนเป็นเหตุให้ขัดแย้งกัน

8) สิ่งแวดล้อมเป็นอุปสรรค การสื่อสารในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมกับบริบทและกาลเทศะ เช่น การพูดเรื่องเครียดๆ ในช่วงเวลาที่ทุกคนต้องการการผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้า สถานที่ไม่เหมาะสม ไม่สามารถพูดคุยกันได้อย่างอิสระและสร้างสรรค์ เช่น การพูดเรื่องส่วนตัวในที่สาธารณะ ทำให้มีสิ่งรบกวนจากภายนอกจนกลายเป็นจุดเบี่ยงเบนความสนใจของการสื่อสารระหว่างกัน อีกทั้งยังอาจทำลายการสื่อสารพูดคุยดังกล่าวลงได้นอกจากนั้น สิ่งแวดล้อมในชุมชนและสังคมที่มีแนวคิดแตกต่างกันนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะมีความเชื่อประเพณีที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความแตกต่างทางศาสนา หรือแม้แต่ชุมชนที่มีกลุ่มคนพาลกลุ่มคนพาลชอบบ้ายมุขเป็นกลุ่มชนที่มีอบายมุขครอบงำ การสื่อสารของคนกลุ่มนี้ย่อมเป็นไปอุปสรรคต่อความสงบสุขของสังคม

รูปแบบและกระบวนการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง

1) องค์ประกอบของการสื่อสารเชิงพุทธประกอบด้วย 1) หลักการสื่อสารของพระพุทธเจ้าตามระดับสติปัญญาของบุคคลว่าบุคคลมีความสามารถทางปัญญาแตกต่างกันเป็น 4 ระดับ 2) การสื่อสารด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 3) สื่อสารความจริงและเว้นลักษณะมุสาวาท 4 ประการ 4) ผู้สื่อสารและผู้รับสารมีความเป็นบัณฑิต สื่อสารด้วยสติบนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพในตนเองและผู้อื่นบนหลักการของเหตุและผลตามความเป็นจริง ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ เกิดปัญญาสร้างสรรค์ เข้าใจความจริงตามกฎไตรลักษณ์ กฎแห่งกรรม และนำไปสู่การแก้ปัญหา การกระทำที่ดีงามทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม 5) ผู้สื่อสารและรับสารมีความประพฤติปฏิบัติชอบ 6) ปฏิบัติตามหลักสัปปุริสธรรม 7

ประการ 7) การสื่อสารภายในยึดหลักโยนิโสมนสิการ และการสื่อสารภายนอก ยึดหลักปรโตโฆสะ และ8) ยึดหลักกาลามสูตรก่อนเชื่อและตัดสินใจทำในเรื่องต่าง ๆ

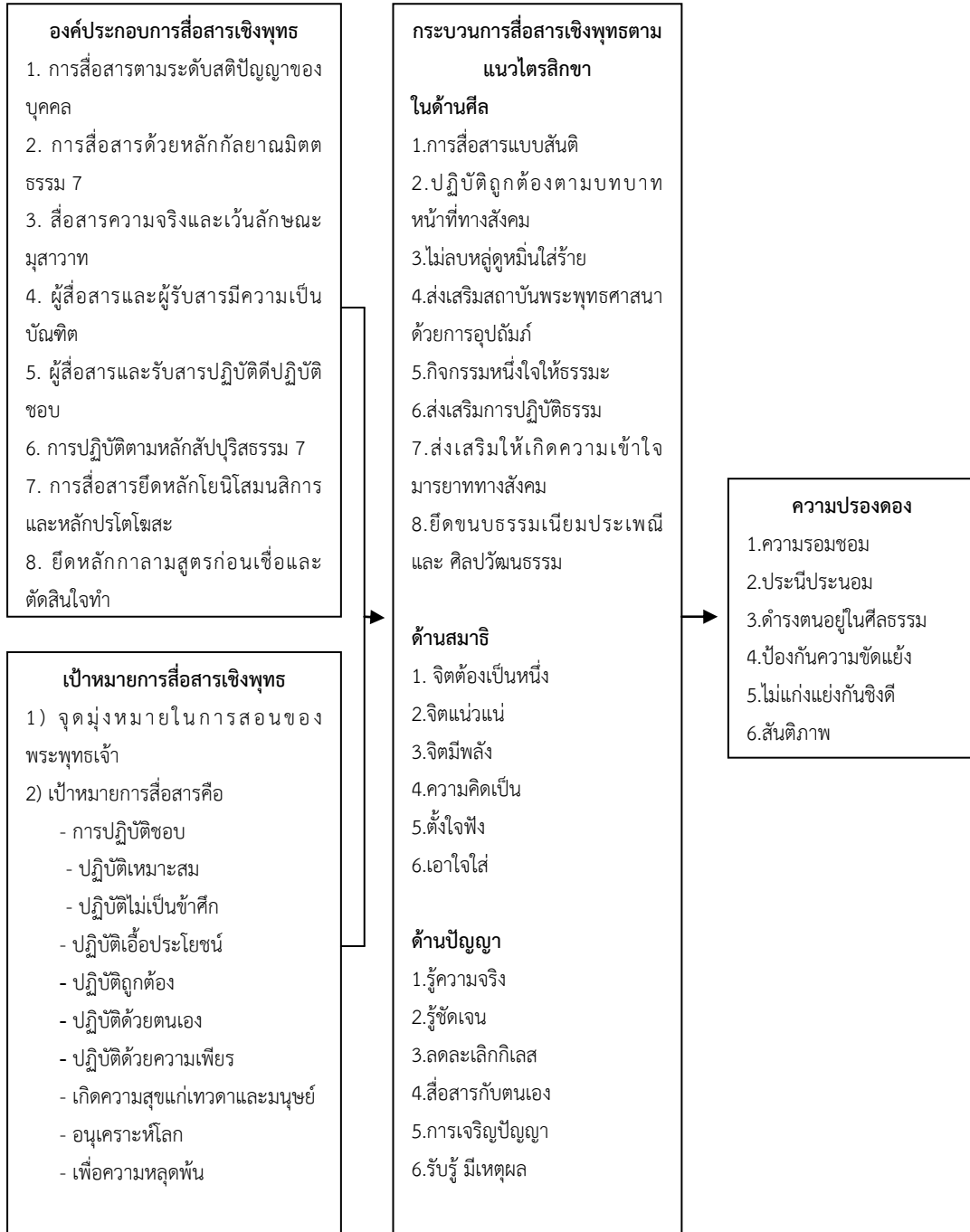
2) เป้าหมายการสื่อสารเชิงพุทธ ประกอบด้วย 1) จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า 3 ประการ คือ หนึ่ง อภิญญาอัมมเทสนา ทรงแสดงธรรมด้วยความรู้ยิ่ง สอง สนิทานอัมมเทสนา ทรงแสดงธรรมมีเหตุผล และ สาม สัปปาฎิกิริยาอัมมเทสนา ทรงแสดงธรรมให้เห็นจริง และ 2) เป้าหมายจากผลการวิเคราะห์ของงานวิจัยนี้ประกอบด้วย การปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเหมาะสม ปฏิบัติไม่เป็นข้าศึก ปฏิบัติเอื้อประโยชน์ ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติด้วยตนเอง ปฏิบัติด้วยความเพียร เกิดความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ อนุเคราะห์โลก และ เพื่อความหลุดพ้น

3) กระบวนการสื่อสารเชิงพุทธตามแนวไตรสิกขา ในด้านศีล ควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยส่งเสริมการสื่อสารแบบสันติ ปฏิบัติถูกต้องตามบทบาทหน้าที่ทางสังคม ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นใส่ร้าย ส่งเสริมสถาบันพระพุทธศาสนาด้วยการอุปถัมภ์ กิจกรรมหนึ่งใจให้ธรรมะ ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจมารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี และ ศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมกิจกรรมและการสื่อสารที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน การใช้ภาษาดอกไม้สื่อสารเพื่อรักและเข้าใจ ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น มีการขออนุญาตเสมอก่อนเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้เขาอยู่ให้เขาเห็น เย็นให้เขาสัมผัส โดยยึดหลักความอ่อนน้อม มีจิตเมตตา และการมีสัมมาคารวะด้วยกาย วาจา มุ่งสู่การสร้างสังคมธรรมาธิปไตย ไม่เบียดเบียน ไม่ยกยอกข้อมูล ไม่แย่งผลงาน ไม่ปด หยาบ ส่อเสียด เพื่อเจ้า ไม่สื่อสารขณะมีเมฆาตสติ ในด้านสมาธิ จิตต้องเป็นหนึ่ง การสื่อสารจะพัฒนาขึ้นเป็นอย่างมากหากบุคคลได้รับการฝึกฝนให้สื่อสารระหว่างกันอย่างมีสติ กระบวนการสื่อสารตามหลักสมาธิต้องมุ่งไปความมีเอกภาพของจิตโดยการไม่ยึดติดและมีความพอเพียง จิตแน่วแน่ เราต้องไม่พยายามสื่อสารเพื่อมีอิทธิพลต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม ทุกฝ่ายต้องมีความตั้งมั่นในความถูกต้องเป็นจริง ผู้สื่อสารจะต้องมีใจแน่วแน่ในการสื่อสาร แบบตรงไปตรงมาถ่ายทอดเฉพาะสิ่งที่ตั้งใจและเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม จิตมีพลัง การเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานของกระบวนการสื่อสารทั้งหมด ปัจจุบันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆพื้นฐานสำคัญประการแรกคือการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการพูดด้วยสัมมาวาจาในการสื่อสารโต้ตอบบนพื้นฐานของความเข้าใจ และการสนทนาอย่างเข้าใจเพื่อคิดร่วมกันในการหาทางออกมีชื่อ

เรียกติดหูว่า “สุนทรียสนทนา” (dialogue) ความคิดเป็นระเบียบ การยึดหลักนิติรัฐ นิติธรรม และเรียนรู้บทเรียนจากอดีต ความคิดที่มีระเบียบเริ่มจากการมียุทธศาสตร์การสื่อสารกับสังคมเพื่อสร้างความเข้าใจของประชาชน ให้ตระหนักถึงผลจากการใช้ความรุนแรงในการจัดการปัญหา ความเคารพและรับผิดชอบ ในการใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล รวมถึงการเร่งรัดผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างและระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เพื่อขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ตั้งใจฟัง การใช้ชีวิตโดยมีทักษะการฟังที่ดีนั้นแทบเรียกได้ว่าเป็นสันติวิธีโดยปริยาย ปฏิบัติเป็นตัวอย่างได้จนเข้าถึงสมาธิ โดยกระบวนการบำเพ็ญสมณธรรมฐานจะทำให้ไม่ประมาท มีสติ มีความรับผิดชอบชั่วดี มีความตั้งใจและตั้งมั่นในศีลธรรม คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถพิจารณาใคร่ครวญก่อนสื่อสารในเรื่องต่างๆ เอาใจใส่ เมื่อเห็นผู้ใดล้มเหลวและผิดหวัง ไม่ควรทับถม สมน้ำหน้า แต่ควรเมตตาช่วยเหลือ การสื่อสารต้องให้เป็นไปในทางที่จะไม่ก่อทุกข์ โทษ ภัยแก่ตนเองและผู้อื่น แต่ให้เป็นไปตามหลักไตรลักษณ์อันเป็นกฎธรรมชาติ ส่วนในด้านปัญญา ประกอบด้วย ฐู ความจริง เป็นภาวะที่เข้าถึงธรรมชาติและความจริงของชีวิตได้ดี การสื่อสารต้องไตร่ตรองให้เห็นความจริงประจักษ์ชัดทุกครั้งก่อนสื่อสารออกไป วิธีการสื่อสาร จำเป็นต้องมุ่งเน้นไปในเรื่องความจริงของชีวิตในโลกมนุษย์ที่เห็นได้ง่ายๆ

4) ความปรองดอง การปรองดองได้แก่กระบวนการต่างๆ ที่ป้องกันแก้ไขไม่ให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นมาใหม่อีกครั้ง โดยการสร้างสันติภาพ หยุดยั้งวงจรความรุนแรง ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ คือ ความรอมชอม เป็นความรู้สึกฉันทิน้องโดยคำนึงถึงรากฐานวัฒนธรรมร่วม การเอาใจเขามาใส่ใจเราหรือ ความเอื้ออาทร ประนีประนอม มีลักษณะดำรงตนอยู่ในศีลธรรม สාරวมระวังในอกุศลกรรมความไม่ดีทางกาย และไม่ใช้กำลังเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ ป้องกันความขัดแย้งเคารพกฎหมายและหลักนิติรัฐ ลดความหวาดระแวงระหว่างกัน สนับสนุนกระบวนการสร้างความปรองดองและหลีกเลี่ยงการสร้างความขัดแย้งใหม่ ไม่แก่งแย่งกันชิงดี โดยอาศัยฐานจากคุณพินิจให้มาก เคารพกติกา แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจในแนวปฏิบัติ แนวทางและเป้าหมายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สันติภาพ เป็นการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ปฏิบัติต่อกันด้วยหลักมนุษยธรรม มีการฟังพหุอาศัยกันและกัน มีความจริงใจต่อกัน เคารพและให้เกียรติในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมีหลักยึดเหนี่ยวสูงสุดร่วมกัน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้
รูปแบบและกระบวนการการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำมากำหนดเป็นแนวปฏิบัติในการสื่อสารตามแนวพุทธบูรณาการกับการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรผ่านกิจกรรมทางการบริหารงาน กิจกรรมสานสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กรตามหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ปฏิบัติการ

องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา ควรนำไปจัดเป็นโครงการ และกิจกรรมเพื่อพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กรและประชาชนในชุมชนผ่านกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสานสัมพันธ์บุคลากรด้วยวิถีไทยและวิถีพุทธ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยที่แตกต่างจากวิจัยเรื่องนี้ คือ การกำหนดพื้นที่ที่ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและนำกระบวนการวิจัยไปทดลองเพื่อแก้ปัญหาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมพล ทองธรรมชาติ. (2540). *รัฐธรรมนูญใหม่กับการปฏิรูปการเมือง 15 รัฐศาสตร์ มสธ.*
กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์.(2518). *ศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทัศนีย์ เจนวิถีสุข. (2554). *การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม*. ปรินญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธีรวัฒน์ ปถมพานิชย์.(2555). *ปัจจัยที่มีผลให้เกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทกอล์ฟอาร์ตจำกัด*. ปรินญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- นายศุภกร อิมวัฒน์กุล. (2553). *กรณีศึกษาสาเหตุความขัดแย้งในองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา*. วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมโยธา. สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต. (2551). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย.(2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วุฒิสภา.(2550).*สื่อสังคมออนไลน์ภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติโดยคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาสื่อสังคมออนไลน์กับภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติใน คณะกรรมการการทหาร. สำนักนายกรัฐมนตรี : วุฒิสภาพิมพ์.*
- Wilbur Schramm. (1975). *The Process and Effects of Mass Communication*. Urbana : University of Illinois Press.